Р Е Ц Е Н З И Я

на научните трудове и учебната дейност
на доц. д-р арх. Александър Димитров Слаев,
единствен кандидат за заемане на академична длъжност
„професор"
в професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия
по специалност „Териториално и ландшафтно устройство и градоустройство",
обявен в ДВ бр. 85 от 28.10.2016 г. за нуждите на ВСУ „Черноризец Храбър"
рецензент:
доц. д-р арх. Валери Петков Иванов
катедра „Градоустройство", Архитектурен факултет,
Университет по архитектура, строителство и геодезия

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед № 1759/21.12.2016г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър" за назначаване на Научно жури и решение на първото заседание на Научното жури.

Обект на рецензията са документите постъпили по конкурс обявен от ВСУ „Черноризец Храбър" /ДВ бр. 85 от 28.10.2016 г./ и на интернет-страницата на университета за нуждите на катедра „Архитектура и урбанистика" към Архитектурен факултет. Представените по конкурса документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Инструкция № 6 към Наредба № 3 на академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър". Процедурата по конкурса е коректно спазена.

1. ИНФОРМАЦИЯ ЗА КАНДИДАТА

Доцент доктор архитект Александър Слаев се дипломира като магистър по архитектура в Архитектурния факултет на УАСГ /тогава ВИАС/ с отличен успех през 1987г. През 1989г. придобива с отличен успех следдипломна квалификация „Специалист по регионалното развитие" от УНСС /тогава ВИИ „Карл Маркс"/. От 2000 г. кандидатът е „доктор" в областта на регионалната икономика от УНСС. Работил е като проектант, специалист по разработване на програмни продукти за градоустройство и архитектура, проектант на свободна практика и в собствена проектантска фирма. Преподава като хоноруван преподавател в УАСГ, а в периода 2001/2002 г. в УНСС. Преподавателската си дейност арх. Александър Слаев започва през 2004 г. във ВСУ „Черноризец Храбър" като доцент на ВСУ, а след хабилитиране от ВАК през 2007 г. и като редовен доцент в същия университет. Той преподава учебни дисциплини в областта на териториалното устройство и градоустройството, теорията на планирането и планирането на жилищната архитектура.

2. ПРЕДСТАВЕНИ МАТЕРИАЛИ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРСА – ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА.

За участие в настоящия конкурс доц. Александър Слаев представя общо 12 публикувани научни разработки в това число:

- авторски монографичен труд „Икономикс на урбанистичното развитие" /"Пазарна теория на урбанизма" – част 1/;
- специализиран брой на чуждестранно издание – научен журнал Journal of Architectural and Planning Research /YAPR/, на което кандидатът е водещ гост – редактор и съавтор на две от включените в него статии;
- публикации в български и чуждестранни научни издания и научни форуми – 10 броя, на 5 от които кандидатът е единствен автор, на 4 е първи автор и на 1 е втори автор.

Представените научни разработки са публикувани в периода 2009-2016 г. и са извън тематиката, с която кандидатът придобива ОНС „доктор" и се хабилитира като редовен доцент.

Рецензентът приема за рецензиране посочените 12 научни разработки.

3. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ – ОБЩА ОЦЕНКА

Представените **12 научни разработки** съответстват на изискванията на Закона за развитие на академичния състав. Всички те са в научната област, в която е обявен конкурсът - професионално направление 5.7. Архитектура, строителство и геодезия, специалност "Териториално и ландшафтно устройство и градоустройство". Както беше посочено тематиката им е различна от тази на материалите, с които кандидатът е придобил ОНС „доктор" и се е хабилитирал.

Научните разработки са в съответствие с утвърдените изисквания за качество и съдържание на научните публикации:

- монографията „Икономикс на урбанистичното развитие" е първият труд в България в областта на пазарната теория на планирането приложена в урбанизма;
- специализираният брой на чуждестранното издание JARP се издава от престижния държавен щатски университет на Тексас – A&M University;
- пет от представените 10 статии са публикувани в журнали с импакт фактор от 0,4 до 2,1. Три са глави от труда „Форми на урбанистичен растеж в Югоизточна Европа: преход към урбанистична гъвкавост и устойчивост" (Forms of Urban Growth in Southeast Europe: Transitioning towards Urban Resilience and Sustainability), който е основният резултат на Работен пакет 5 от проект „ТУРАС" /с водещ партньор – Университетски колеж на Дъблин/, високо оценен от Европейската комисия и удостоен с награда от Правителството на Ирландия.

Десетте статии обхващат широк и разнообразен спектър на познанието в разглежданата научна област и демонстрират разностранните и многопосочни научни интереси, ерудиция и възможност на кандидата: обща теория на планирането, отношение между пазара и планирането, специфика на урбанистичното планиране и развитие на Източна и Югоизточна Европа,

проблеми на градския спрол в Югоизточна Европа, използване на пазарни инструменти при реализирането на урбанистичните планове, роля на екосистемните услуги в пространственото развитие. Част от статиите са разработени в съавторство с международно признати авторитети в разглежданата научна област и демонстрират личния научен престиж на кандидата.

Освен посочените публикации кандидатът представя и списък с разработки - **други оригинални научно-изследователски и научно-приложни трудове:**

- учебник „Основи на финансирането на урбанистичното развитие" с автор Д. Конакчиев и А. Слаев;
- статии от периода 2009-2016 разработени самостоятелно и в съавторство – 16 броя;
- статии от труда „Forms of Urban Growth in Southeast Europe: Transitioning towards Urban Resilience and Sustainability" – Volume 1, с редактори А. Ковачев, А. Слаев и Д. Даскалова – 2 броя;
- доклади от периода 2008-2016 изготвени самостоятелно и в съавторство и представени пред международни конгреси и конференции в Берн, Чикаго, Дъблин, Белград, София и Варна – 6 броя;
- доклади и разработки от два международни проекта: Transitioning to Urban Resilience and Sustainability (TURAS) и Интензивна програма по LLP-Erasmus.

Доц. Александър Слаев представя и документи за дейността си като **рецензент към чуждестранни издания**: 3 рецензии на статии за журнала Planning Theory (Великобритания), 2 рецензии на статии на журнала Sustainability (Швейцария), една рецензия за Journal of Urban Planning and development (САЩ) и една рецензия за журнала SPATIUM International Review. Тези документи демонстрират и значимия международен авторитет на кандидата.

Като редовен доцент във ВСУ кандидатът е координирал и ръководил два международни проекта:

- Transitioning to Urban Resilience and Sustainability (TURAS) – проект по Седма рамкова програма – като Ръководител на Работен пакет 5 – (WP 5: Limiting Urban Sprawl) целящ да разработи устройствена политика, правила и практически инструменти за ограничаване на градския спрол с приложение в София и Рим. Партньори в РП5 са университети, институти и общини от България, Италия, Сърбия и Словения)
- Интензивна програма по LLP – Erasmus – Опазване и ревитализация на архитектурното наследство – като Координатор на проекта.

4. УЧЕБНА ПЕДАГОГИЧЕСКА ДЕЙНОСТ

Учебно-педагогическата работа на кандидата може да се разглежда в няколко аспекта:

- **преподавателска дейност**, която включва лекционни курсове във ВСУ „Черноризец Храбър" – „Териториално устройство", „Градска икономика", „Урбанистичен анализ и синтез", „Пазарни отношения и градска икономика" и в

УАСГ – „Финансиране на урбанистичното развитие" съвместно с проф. Д. Конакчиев и др. През 2010 г. кандидатът изнася лекции в Университета във Венеция по темата „Жилищните форми, моделите на урбанистично развитие и проблемите на градската устойчивост". Разработените курсове показват разностранност на научните интереси на доц. Александър Слаев, на неговите многопосочни познания, на ерудицията и способността му да анализира информация, да я структурира и обобщава, да я поднася убедително и аргументирано на студентите. Под негово ръководство студенти от Архитектурния факултет разработват успешно курсови и дипломни проекти (105 дипломанти);

- **издадени учебници**: монография „Пазарна теория на урбанизма – част 1" е основен учебник по учебната дисциплина „Икономикс на урбанистичното развитие", а учебникът „Основи на финансирането на урбанистичното развитие", разработен съвместно с проф. Д. Конакчиев, се използва от студентите по урбанизъм в УАСГ;
- **ръководство на докторанти**: под научното ръководство на кандидата във ВСУ се подготвят двама докторанти (един – успешно защитил и един продължава да работи);
- **включване на студенти в научно-изследователска дейност** – кандидатът определено стимулира участието на студенти и докторанти в своите научно-изследователски проекти и умело налага научно-приложни теми в обучението в университета.

5. ТВОРЧЕСКО-ПРОЕКТАНТСКИ ПОСТИЖЕНИЯ

В рецензията те са разглеждани в две направления:

- **проектни разработки** от периода 2008-2016: Участие в ОУП на община Ардино, части: „Регионални връзки и ситуиране в системата на регионалното развитие" и „Икономическо развитие", Генерален план на Технологичен парк - гр. Монтана, две вилни селища, една жилищна група от 6 сгради, 11 самостоятелни жилищни сгради със смесени функции, 2 обществени сгради, както и няколко производствени обекта. Представените проекти показват оригинални и иновативни творчески възможности, задълбоченост на творческото дирене, широки познания свързани с функционална структура, естетика, колорит, детайл;
- **членство в академични, творчески и професионални организации.** Кандидатът членува в следните авторитетни структури:
  - Камара на архитектите в България;
  - Съюз на архитектите в България;
  - AESOP (Association of European Schools of Planning),
  - PLPR (International Academic Association on Planning, Law and Property Rights);
  - член на редакционния съвет на SPATIUM.

6. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Приносите на кандидата могат да бъдат разгледани в няколко направления:

• **научен принос** към теорията за планирането и теорията за правата на собственост. Кандидатът разглежда правата на собственост не в ограничен контекст като собственост върху земя или имот, а в контекста на необходимостта от обществено съгласие за правото на ползване на резултатите и управлението на дадена дейност, т.е. правата на собственост се обосновават като основен функционален фактор при координиране на социалните дейности. Този подход позволява на доц. Александър Слаев да обоснове три основни дейности, свързани с планирането: частно планиране, колективно планиране, пазар.

Цитираният принос можем да разгледаме в следните аспекти:

- дефинира научна област между теорията на планирането и теорията на правата на собственост;
- аргументира нова научна интерпретация на хипотезата за значението на собствеността, за приложението на планирането и неговото отношение към пазара;
- обосновава два основни вида планиране - частно и колективно, като формулира различното им отношение към пазара.

Този значим в теоретично отношение принос е обоснован и постигнат в монографията „Икономикс на урбанистичното развитие" и статиите „Типове планиране и права на собственост", „Права на собствености и методите на номократично планиране", „Отношението между планирането и пазара от гледна точка на теорията на правата на собственост: анализ на транзакционните разходи".

• **научно-приложни приноси** към теорията за формите на урбанистичен растеж, които можем да разгледаме в две направления:

- формулиране на основни специфични характеристики на моноцентричното, полицентричното и спролообразното /разлято/ развитие на градовете;
- синтезиране на значимите специфики на посочените възможности за градско развитие за страните в Източна и Югоизточна Европа.

На базата на сравнителен анализ на процесите на субурбанизация и спрол в градовете София, Белград и Рим, както и въз основа на изяснените тенденции в тази област за страните в Западна и Северна Европа кандидатът обобщава оригинални изводи за характерните особености на градоустройствения растеж и субурбанизацията проявяващи се в условията на България и региона.

Анализирани в посочения контекст приносите се свързват с доказване на факти и установяване на нови научни проявления на вече достигнати научни тези.

Посочените приноси са обосновани в следните научни разработки на кандидата: статиите „Фактори на градския спрол в България", „Дефиниции и фактори на градския спрол в Европа", и труда „Форми на урбанистичен растеж в Югоизточна Европа: преход към урбанистична гъвкавост и устойчивост" – глава

„Градски растеж и субурбанизация в София, Белград и Рим: взаимодействието между урбанистичното планиране и пазара".

• **Научно-приложни приноси** към методите за управление на градското развитие (теория за планиране и управление на градското развитие), които можем да обобщим в три направления:

- формулиране на пазарни /финансови/ механизми за планиране и управление на градското развитие;

- формулиране на мястото и значението и екосистемните услуги в градското развитие;

- формулиране на пазарни /финансови/ механизми за планиране и управление на градското развитие, формирани въз основа на стойностите на екосистемните услуги.

Приносите се свързват с прецизното формулиране на съществуващи механизми, както и с разработването на нови във вече изследвани научни области.

Разглежданите приноси намират своята обосновка в поредица научни разработки на кандидата и основно в: три глави от труда „Форми на урбанистичен растеж в Югоизточна Европа", както и в статията „Развитието на зоните за отдих и туризъм – Грандиозният провал на българското регионално и устройствено планиране".

7. ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ НА КАНДИДАТА

Приносите на доц. Александър Слаев имат научно-теоретичен и научно-приложен характер /виж т.6/. Те са резултат от:

• великолепното познаване на съвременните теоретични и приложни световни тенденции и тяхната творческа, иновативна и евристична интерпретация в спецификата на българските условия;

• последователното, целенасочено, задълбочено и креативно научно дирене в интегралните теоретични зони формирани между изследванията в областите на урбанистичното развитие, пазарните теории, икономическите /финансови, пазарни/ механизми;

• регулярните научни контакти със значими чуждестранни специалисти в областта на градското развитие, планиране и управление;

• прилагането и апробирането на теоретичните достижения в професионалното образование и подготовка на студентите, което ги прави и значими и като образователна ценност.

Демонстрираното отлично владеене на професионалната материя в областта на урбанистичното развитие и икономическото планиране безспорно убеждават, че претендираните от кандидата и внимателно анализирани от рецензента приноси са лично дело на доц. Александър Слаев. Категорично доказателство за това са и посочените цитирания на научни разработки предимно в англоезични публикации – общо 100 /самоцитирания – 32, външни цитирания – 78/.

8. БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Към така формулираните приноси и резултати от комплексната изследователска, научна, педагогическа и творческо-проектантска дейност на доц. Александър Слаев могат да бъдат формулирани и следните препоръки, свързани предимно с бъдещата му работа:

- Предложеното използване на оценката за екосистемните услуги при определяне на таксите и данъците като възможност за фискално зониране в практиката на пространственото планиране е рационално, но се нуждае от допълнителна аргументация и прецизиране, за да се обоснове реалният му ефект. Вероятно е целесъобразно и по-задълбочено проучване на добрите европейски практики и творческото им прилагане в българските условия.
- Интересният и значим теоретичен проблем за отношението между планирането и пазара, разгледан в различни научни разработки на кандидата се нуждае от допълнително прецизиране с оглед избягване на противоречията и липсата на единство установяващи се в демонстрираните в разработките подходи.
- Стройната и взаимообвързана система „Урбанистично развитие – пространствено планиране – пазарни условия – управленски механизми" би могла да бъде внедрена в структурите работещи в областта на урбанистичното планиране и обвързана с действащата нормативна база у нас.

Посочените препоръки са възможност за бъдещо развитие на кандидата и по-скоро подчертават значимите му теоретични възможности и резултати.

9. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Познавам доц. Александър Слаев от съвместната ни работа по различни общи научни разработки, от преподавателската ни дейност в Архитектурния факултет на УАСГ, от трайните ни неформални отношения. Дългогодишните ми професионални и лични контакти с него ми позволяват да синтезирам и следните лични впечатления: кандидатът е в една изключително креативна възраст, акумулирал значим житейски, изследователски, педагогически и творчески опит и ползващ се с авторитета на изявен теоретик в областта на пространственото планиране, различните му проявления, както и някои негови важни икономически аспекти. Със своята ерудиция, познания, продуктивност, мениджърски качества, умения за екипна работа и диалогичност, с изтънчената си етичност и коректно поведение кандидатът определено внушава респект и вдъхва уважение и позитивизъм.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Научната, педагогическата, творческата и обществената дейност на кандидата е в пълно съответствие с:

- Постановките и критериите на ЗРАСРБ /раздел IV, член 29/ за присъждане на академичната длъжност „професор".
- Изискванията на ВСУ „Черноризец Храбър" предоставени на рецензента от ръководството на университета.

• Обществено приетите критерии за академично развитие основани на изисквания за значима теоретична публикационна дейност, доказани педагогически умения, безспорни творчески достижения, утвърден международен професионален авторитет.

След запознаване с представените в конкурса материали, научни трудове и разработки, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, както и на комплексната педагогическа, творческа и обществена дейност на кандидата давам своята **положителна** оценка и **препоръчам** на Научното жури да предложи на Научния съвет при ВСУ „Черноризец Храбър" да избере доц. д-р арх. Александър Димитров Слаев да заеме академичната длъжност **„професор"** в професионално направление 5.7. „Архитектура, строителство и геодезия" по специалност „Териториално и ландшафтно устройство и градоустройство".

16.03.2017 година

Рецензент: .....
/доц. д-р арх. Валери Иванов/